

UNELE CONSIDERAȚII DESPRE MORALĂ ȘI DREPTATE ÎN DREPTUL CONTEMPORAN AL AFACERILOR

SOME CONSIDERATIONS ON MORALITY AND JUSTICE IN CONTEMPORARY BUSINESS LAW

Av.lect.univ.dr. Valentin-Stelian BĂDESCU*

După cum se știe, dreptul reprezintă totalitatea normelor de conduită impuse indivizilor și colectivităților în cadrul vieții sociale, în anumite cazuri, chiar prin forța de constrângere a statului. În societatea contemporană, care tinde tot mai mult spre uniformizare și globalizare, dreptul, în general, și dreptul afacerilor, în special, tinde să armonizeze interesul individual cu cel general. Societatea contemporană și, implicit, mediul de afaceri, trăiește prin coexistența și cooperarea membrilor săi. Indivizii, elementele constitutive ale societății care includ și oamenii de afaceri, trebuie să se conformeze normelor de coexistență și de cooperare necesare pentru păstrarea echilibrului acesteia.

Vremurile pe care le trăim sunt ele însele prinse într-o avalanșă de schimbări. Pentru a ține pasul cu acestea, avem nevoie de toată inteligența de care dispunem. Se spune adesea că dreptul și morala sunt cheile viitorului. Într-adevăr, ele sunt cheile viitorului, dar o cheie poate fi rotită în două direcții. Rotiți-o într-un sens și veți bloca viitoarele resurse, pornind de la cele din prezent, rotiți-o în celălalt sens, și veți debloca resursele, iar oamenii se vor regăsi pe ei înșiși. Pentru a ne realiza adevăratul potențial creativ – organizațiile noastre, școlile și comunitățile noastre, inclusiv mediul de afaceri – trebuie să ne gândim altfel pe noi înșine și să acționăm diferit unii față de alții. Trebuie să învățăm să fim creativi, dar să nu uităm să respectăm legea și morala.

As known, the right represents all the rules of conduct imposed on individuals and communities in social life, in some cases even through coercion of the state. In contemporary society that tends more and more to the right uniformity and globalization in general and business law in particular, tends to harmonize individual interests with the general ones. Contemporary society and hence business, live in coexistence and cooperation of its members. Individuals, including elements of society and business, must comply with the rules of coexistence and cooperation necessary to maintain its equilibrium.

The times in which we live are themselves trapped in an avalanche of changes. In keeping with this, we need all the intelligence we have. It is often said that law and morality are the keys to the future. Indeed, they are the keys to the future, but a key can be rotated in two directions. Turn it one way and will block future resources from the present, turn it the other way, and you will unlock, and people will find themselves. To realize our true creative potential - our organizations, our schools and communities, including businesses – need to think differently and act differently to one another. We must learn to be creative, but not forget to respect law and morality.

Cuvinte-cheie: dreptul afacerilor; etică; morală; justiție; dreptate; educație; strategia oceanului albastru.

Keywords: business law; ethics; morality; justice; justice; feedstock; blue ocean strategy.

În preocupările mele permanente de a căuta răspunsuri la anumite probleme majore de cercetare, dintre temele abordate până în prezent cea referitoare la rolul moralei în dreptul contemporan al afacerilor

a devenit prioritară și de mare interes. Cum lucrez practic la acest subiect? Aproape niciodată în același timp cu alte materiale diferite. De o bună perioadă de timp, mă ocup doar de acest subiect. Celelalte sunt în umbră. În funcție de interesul pe termen mediu și scurt îmi anunț participările la conferințe – conferințele sunt primul loc în care mi-aș dori să fie discutate ideile, precum și lucrările pentru anumite publicații, ocazionale sau periodice. Pe termen lung, îmi planific și structurez cărțile sau cursurile și de aceea pot afirma că o carte este construită după

**Universitatea Europei de Sud-Est LUMINA,
București
Baroul București
Institutul de Cercetări Juridice al Academiei
Române
e-mail: valentinbadescu@yahoo.com*

o serie lungă de prelegeri, dezbateri și conferințe, iar acea carte va fi produsul final al unei munci de peste cinci ani și de cercetare a multor zile și nopți de documentare.

Revenind la rolul moralei în dreptul contemporan al afacerilor poate fi privit, precum un mod de viață, ca o manieră de a derula afacerile în spiritul eticii, mai clar, a fi manierat, educat, cult și prevenitor cu cei din jurul tău. Dar, vă rog să nu confundați bunele maniere cu manierismul, cuvânt folosit adesea și neînțeleș celor mai mulți. DEX relevă despre manierism că este „1. Comportare manifestată prin lipsă de naturalețe, artificialitate; afectare. 2. Formalism în realizarea unei opere artistice sau literare, rezultat mai ales din folosirea mecanică și repetată a anumitor procedee”, indicând proveniența cuvântului pe filieră franceză, de la „maniérisme”. Într-o lume care a învățat că doar originalitatea e bună, cuvântul nu poate avea decât o conotație negativă. Spui despre cineva că este manierist, spui că e un imitator de stil, plictisitor, lipsit de autenticitate¹. Folosit pentru prima dată la jumătatea secolului al XVII-lea, în Franța, în teoria picturii, cuvântul „manierist” vroia să desemneze exact acest stadiu al artei plastice, epuizată de creativitate și de prospețime, repetitivă și clișeistă. Și noi am rămas, cu înțelesul cuvântului, acolo. Totuși, teoria picturii s-a dezvoltat de atunci și au ajuns să fie catalogați drept manieriști artiști de mare forță. Este meritul teoreticienilor secolului al XIX-lea, care s-a dus spre originile italiene ale cuvântului și i-au reîmprospătat sensul, dându-i, de fapt, noblețea unei polisemii, căci în artă, astăzi, manierism nu mai înseamnă doar lipsă de originalitate și stil luat de la alții fără conținut, ci și un anume fel de exprimare artistică, oarecum sinonim grației. „Manierism” apare în Italia relativ târziu, în secolul al XVIII-lea, dar *manieră* apare cu mult mai devreme, încă la finele secolului al XIV-lea în tratatul lui Cennini, și pregnant la Vasari, în secolul al XVI-lea, care îmbogățește sensul cuvântului vorbind despre „bella maniera”. Nu trebuie, prin urmare, să fim uimiți dacă găsim prin enciclopedii de artă sau prin prezentări muzeale alăturarea calităților „mare/important pictor” și „manierist”. Așadar, mai poate zice cineva că manierismul e o etichetă dezonorantă, o pecete a mediocrității?

Dar nu vreau să mă depărtez prea mult de morală și dreptate și rolul acestora în dreptul afacerilor contemporan, căci această introducere

precizătoare despre manierism are rol de cuvânt înainte pentru recomandarea pe care o fac acum: dreptul afacerilor, nu numai cel de astăzi, chiar din totdeauna nu poate fi conceput în afara eticii și a dreptății, întrucât dreptul, în limbajul filosofic, este conceput în sens de justete, echitate, este o manieră de viață.

Despre rolul actual al moralei în dreptului afacerilor într-o lume globalizată

Juridic vorbind, dreptul reprezintă totalitatea normelor de conduită impuse indivizilor și colectivităților în cadrul vieții sociale, în anumite cazuri, chiar prin forța de constrângere a statului. În societatea contemporană, care tinde tot mai mult spre uniformizare și globalizare, dreptul, în general, și dreptul afacerilor, în special, tinde să armonizeze interesul individual cu cel general. Societatea contemporană și, implicit, lumea afacerilor, trăiește prin coexistența și cooperarea membrilor săi. Indivizii, elementele constitutive ale societății care includ și oamenii de afaceri, trebuie să se conformeze normelor de coexistență și cooperare necesare pentru păstrarea echilibrului acesteia. Din această perspectivă, norma juridică poate fi definită ca o „modalitate de coordonare a acțiunilor umane și de impunere a intereselor generale ale colectivității asupra fiecăruia dintre participanți”² în scopul de a realiza obiectivele de anvergură socială. Normele reprezintă în consecință modul de a dirija activitatea membrilor societății spre obiective cu caracter de valori colective. Ele sunt reguli care stabilesc modul cum trebuie să se comporte membrii societății în anumite condiții determinate, pentru ca acțiunea lor să fie eficientă și să fie apreciată pozitiv³.

Pe parcursul evoluției societății pot apărea conflicte între valori, încălcări ale normelor sau momente de punere la îndoială a legitimității acestora, care, în anumite condiții, amenință însăși ordinea socială stabilită⁴. Domeniul de referință al normei juridice include situațiile semnificative pentru grupul social din cadrul căreia a fost emisă, în cazul nostru, dreptul afacerilor. Acest caracter este surprins în afirmația: „A formula norme înseamnă a utiliza în manieră selectivă în experiența viitoare rezultatele experienței trecute”⁵. Norma juridică este un criteriu de apreciere a conduitei oamenilor, un etalon cu ajutorul căruia se apreciază conduita cetățenilor în anumite situații ca licită sau

ilicită. Acest criteriu nu are un caracter abstract, ci constituie o unitate de măsură stabilită în conformitate cu concepțiile despre justiție, ordine, disciplină din societatea dată.

Dreptul, ca totalitate a normelor juridice, constă în aplicarea unei măsuri egale pentru toți. Egalitatea de tratament însă nu presupune egalitatea în fapt⁶. Prin natura sa, dreptul nu poate exista decât prin aplicarea unei unități de măsură egală asupra indivizilor inegali care însă sunt subsumați aceluiași punct de vedere, considerat sub un singur aspect determinat. În multitudinea de norme sociale, cea mai strânsă legătură există între normele juridice și cele morale. Făcând o comparație între normele juridice și cele morale, putem arăta că amândouă prescriu și permit să se estimeze acțiunile umane plecând de la mijloacele și intențiile agenților lor.

În timp, s-au formulat opinii conform cărora dreptul tratează actele externe, aspectele obiective ale conduitei, în timp ce morala vizează intențiile, aspectele subiective ale actelor umane⁷. Această formulare este criticabilă, deoarece evaluările juridice se propagă cu necesitate în conștiință, în interior, în timp ce evaluările morale se extind până la executare, rezultând că întreaga activitate umană reprezintă traducerea unei deliberări într-un fapt. Canalizând comportamentul social, morala suferă de dezavantajul de a fi „prea subiectivă, prea fluctuantă și prea lipsită de virtute coercitivă, de precizie și realism pentru a permite o organizare satisfăcătoare a raporturilor sociale și pentru a realiza securitatea juridică reclamată de viața întregii societăți omenești”⁸, de lumea afacerilor, în cazul nostru.

Relevându-se asemănările dintre normele juridice și cele morale, în literatura de specialitate s-a arătat ca ambele se referă la raporturile dintre individ și colectivitate, au la bază ideea de libertate, stabilesc modele comportamentale, implică aprecieri raționale, sunt violabile. În ceea ce privește afirmația că ambele au la bază ideea de libertate, ar trebui poate subliniat că acest lucru este valabil în zilele noastre, în perioade mai îndepărtate (în statele sclavagiste, de exemplu) libertatea individuală nefiind considerată neapărat un atribut al tuturor persoanelor, nici de către morală și nici de către drept. Sunt covârșitor majoritare opiniile care susțin că legile sunt eficace în dirijarea societății numai dacă se conformează măcar unui minim de standarde morale acceptate de către destinatarii

normelor juridice și, în special, întreprinzătorii ale căror drepturi și obligații nu sunt statornicite numai prin precepte juridice, ci și etice.

Eugeniu Speranția considera, exagerând poate rolul moralei ca factor de configurare a dreptului, în sensul că numai aplicabilitatea cu ajutorul forței de constrângere a statului ar trebui să deosebească norma juridică de cea morală, că: „Principala forță, forța fundamentală a dreptului este valabilitatea sa logică și obligativitatea sa morală. Tot ce se mai adaugă peste aceasta este frica, forța sau interesul sunt simple expediente cu eficacitate momentană, uneori foarte promptă și energică, însă fără durabilitate. Ele se aseamănă cu efectele medicinale ale narcoticelor, sedativelor, paliativelor care lucrează numai asupra simptoamelor dar nu înlătură efectiv boala”⁹. Aceeași părere o găsim exprimată de către G. Ripert, care afirma că nu există nicio frontieră între drept și morală și că dreptul nu ar fi decât morală în măsura în care devine susceptibilă de coercițiune¹⁰.

Correspondența dintre drept și morală nu este însă una întotdeauna simplă. Morala este diferită în diferite zone geografice, afirmația lui Pascal¹¹: „trei grade de latitudine răstoarnă toată jurisprudența” ilustrând sugestiv acest lucru. Apoi, normele morale într-o societate nu sunt neapărat unitare. Nu există valori morale absolute. Kelsen arăta că în etape istorice diferite sau chiar în aceeași epocă la clase, categorii sociale sau profesionale diferite valorile morale pot fi diferite, uneori chiar opuse¹². Atât normele morale, cât și cele juridice exprimă aspirații valorice. Valorile morale reprezintă scopuri sociale și atitudini preferențiale cum sunt responsabilitatea, echitatea, demnitatea, dreptatea, libertatea. Ele exprimă, prin intermediul normelor și al preceptelor, cerințele fundamentale ale comportamentului uman în scopul creării și menținerii unor forme de comunitate umană: familie, clasă, națiune, stat. Valorile morale imprimă acțiunii indivizilor o semnificație superioară și datorită acestui fapt ele sunt viabile, antrenante, stimulatorii realizând sinteze între interesul individual și cel social.

Problema valorilor în domeniul dreptului afacerilor este prezentă atât în activitatea de creare a dreptului, de elaborare a normelor de drept, valorizarea socială urmărind transpunerea, din domeniul economic sau social în domeniul juridic, a acelor aspecte ale relațiilor sociale ce necesită a fi ocrotite cu ajutorul puterii de stat, cât și în activitatea

de realizare a dreptului, respectiv alegerea la nivel de individ a conduitei comportamentale, conformă sau neconformă cu prevederile normelor de drept. O problemă care poate fi discutată este în ce măsură se identifică valorile juridice cu valorile morale, sau, dacă se poate vorbi despre o axiologie juridică. S-a observat că, adesea, fapte pe care morala le interzice, legea le permite și că nu tot ce este bun din punct de vedere moral este obligatoriu din punct de vedere legal¹³. Problema apare cu acuitate în state a căror populație este formată din grupuri mari etnic diferite. Majoritatea sistemelor legislative, în această situație recunosc o autonomie a valorilor culturale, cel puțin prin faptul că le tratează ca fiind private și nesupuse astfel controlului statului. Unele state acordă drepturi specifice culturale unor grupuri etnice sau le acordă o autonomie jurisdicțională. În fond însă, nu există o aprofundare a valorilor care sunt implicate în aceste situații. Din acest motiv există pericolul ca anumite valori, înțelese ca universale să pericliteze alte valori, de grup, care sunt specifice unei anumite culturi. Atacul poate veni fie din exterior, din partea celor care nu apreciază valorile grupului etnic mai puțin numeros, fie din interior, din partea membrilor grupului minoritar care nu vor să se supună valorilor stabilite de propriul grup. Astfel, situații tensionate apar din ce în ce mai des, un exemplu citat fiind acela al firmelor multinaționale, unde este intens dezbătută aplicarea normelor universale privind egalitatea de statut a salariaților și suveranitatea politică a statelor asupra comunităților de afaceri și, prin aceasta, diminuarea, până la suprimarea unui atribut esențial al statului suveranitatea.

Unii autori¹⁴ au apreciat că deplina corespondență între valorile morale și cele juridice este o stare dezirabilă, dar ideală. În această situație se poate vorbi despre o moralitate exterioară a dreptului. Există însă situații în care din norma juridică nu se poate deduce o motivație morală, dar norma este concordantă cu valorile, în general, ocrotite prin celelalte norme juridice. În acest caz, se poate vorbi despre o moralitate interioară a dreptului, despre etica dreptului afacerilor, într-un cuvânt, avem în vedere etica afacerilor.

O ultimă situație este cea în care persoana căreia i se adresează norma nu poate identifica nicio corelație cu valorile morale și nicio coerență cu valori ocrotite prin alte norme juridice. În această situație, subiectul va percepe norma juridică

sub forma unei simple componente obiective a condițiilor exterioare activității sale. Sunt acei participanți la afacerile globale pentru care singurul criteriu al succesului este maximizarea profitului cu orice preț, dincolo de orice rațiune morală, pe care îi caracterizează un singur lucru – lăcomia fără margini pentru bani. Singurul lor reper este *mamona*, care, în limba aramaică, semnifică *zeul care reprezintă obsesia omeniirii* – avuția, banul și se pare că totul ar fi început de la o noțiune, Mamona(a) fiind pentru evrei denumirea pentru bogăție materială, pentru avuție. Să fi fost, deci, poporul lui Israel, de altfel cunoscut drept cel mai ilustru stăpânitor al banilor lumii, inventatorul acestui... să-i spunem zeu? Adevărul este că, în Vechiul Testament Mamona, nu este un demon ci un termen ce descrie lăcomia, avariția, pofta de a câștiga prin orice mijloc. Dar mai este ceva – după unele surse, Vițelul de aur ar fi fost botezat Mamona. Ceea ce înseamnă că încă de atunci poporul ales l-a trădat pe Dumnezeu pentru Mamona. Mai mult, evreii au transformat „noțiunea” în divinitate, pentru că s-au închinat și au venerat Vițelul Mamona – spre cunoscuta disperare a lui Moise.

Dar să lăsăm aceste scurte considerații de natura istoriei antice și să revenim către zilele noastre, la Mircea Djuvara, care constata că dreptul are la bază conceptele filosofice de justiție și de echitate cu care operează și morala. Prin afirmații precum „dreptul, ca știință, disciplină care domină aplicarea lui de toate zilele”, are la bază o idee, care îl stăpânește în întregime, care-i furnizează toată viața, este aceea de dreptate. Dreptate și echitate, dacă nu în toată lumea afacerilor, cel puțin în dreptul contemporan al afacerilor.

Despre echitate și dreptate în statul de drept din România

Fără dreptate, adică fără justiție și fără echitate, dreptul afacerilor nu poate să aibă înțeles, este numai un mijloc de tortură al oamenilor de afaceri, iar nu un mijloc de conviețuire și de colaborare pașnică între ei¹⁵ se susține ideea că un text de lege care se aplică nu are putere numai pentru că poate pune în mișcare forța publică, ci fundamentul lui rațional stă în faptul că el răspunde unei necesități morale a societății respective. O lege imorală ar fi lipsită de chiar fundamentul și explicația ei logică. Djuvara considera că în orice ramură de drept progresul constă într-o armonizare a dreptului cu morala în

sensul că orice faptă spre a avea un efect juridic, trebuie să apară în lumina unei realități morale.

În contextul acestor corelații și al comunității de afaceri, tot mai mondializată, ne-a atras atenția o situație în care s-a adus în discuție legătura stat – drept – dreptate, chiar dacă aparent nu are legătură cu lumea afacerilor, dar care scoate în evidență rolul actual, nefast al statului, de devastator regulator al vieții social-economice al societății românești care, prin legislație deficitară, inflaționară, uneori cu dedicație și îndemn spre fraudă, o legislație infracțională, am putea spune, a devenit dușmanul cetățenilor săi. Iată numai unul dintre argumente, pe celelalte nu este dificil să le scoatem în evidență, acesta nefiind obiectul demersului meu de cercetare științifică.

Să revenim, prin urmare, după anul 1990, când statul, prin noua conducere politică, a întreprins o serie de măsuri considerate „de reparație” pentru prejudiciile produse de regimul comunist. Unele măsuri au încercat o reparație materială, fiind emise acte normative, legi de restituire a proprietăților, așa cum sunt Legea nr. 18/1991 și Legea nr. 10/2001, ambele cu modificările și completările ulterioare. Alte măsuri au încercat o reparație morală. În acest sens, în anul 2006, a fost întocmit, de către Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, un raport, cunoscut sub numele de Raport de condamnare a comunismului. Acest raport a fost un act cu caracter politic, fără efecte juridice, menit să ateste faptul că noua ordine politică a statului condamnă acțiunile imorale și nelegale ale regimului comunist.

Au fost emise și acte juridice cu un caracter mixt, moral și juridic. Un asemenea act a fost Decretul-lege nr. 118/1990 privind acordarea unor drepturi persoanelor persecutate din motive politice de dictatură instaurată cu începere de la 6 martie 1945, precum și celor deportate în străinătate ori constituite în prizonieri. Prin acest act normativ s-a încercat repararea prejudiciilor materiale și morale ale persoanelor care au suferit măsuri de restrângere a drepturilor și a libertăților din motive politice, prin recunoașterea imoralității măsurilor și acordarea unor indemnizații raportate la perioada în care a avut loc restrângerea drepturilor, scutiri de impozite, acordarea cu prioritate a unor măsuri de protecție socială. Actul normativ a fost privit ca o măsură de reparație morală, nu numai materială, și pentru că acordarea drepturilor nu se făcea pe

baza unei cuantificări individuale a prejudiciilor suferite, ci stabilea aceleași beneficii pentru toți cei care se aflau sub incidența sa, iar indemnizațiile bănești erau egale pentru o aceeași perioadă de timp, indiferent de natura măsurii și de gravitatea prejudiciilor produse pentru fiecare persoană în parte.

Deși au fost înaintate mai multe acțiuni întemeiate pe dispozițiile art. 998 din vechiul Codul civil, prin care s-a solicitat obligarea Statului Român, prin Ministerul Finanțelor la repararea integrală a prejudiciului moral suferit, pentru a consacra posibilitatea celor care au suferit din motive politice să solicite repararea integrală a prejudiciului moral și material, la inițiativa Guvernului României, a fost adoptată de Parlament Legea nr. 221/2009. În expunerea motivelor care au stat la baza adoptării acestei legi, privind dispozițiile de reparație materială, s-a arătat că pot exista situații în care măsurile reparatorii prevăzute de Decretul-lege nr. 118/1999 să nu fie suficiente în raport cu suferința deosebită resimțită de persoanele care au fost victime ale unor măsuri abuzive ale regimului comunist, fiind necesar a se prevedea explicit competența instanțelor de judecată de a acorda despăgubiri suplimentare.

Intrarea în vigoare a acestei legi a declanșat o avalanșă de acțiuni, soluționate de instanțele de judecată prin obligarea statului român la plata unor sume de ordinul sutelor de mii de lei pentru fiecare reclamant. În cauzele în care s-au pronunțat soluții de admitere au fost acordate despăgubiri cuprinse între 7.000 lei și 72.000 de euro. Instanțele au acordat însă și despăgubiri în quantum mult mai ridicat, de până la 500.000 de euro. S-a constatat, în acel moment, că instanțele au stabilit valoarea despăgubirilor convenite fără a avea o reprezentare asupra capacității efective a statului de a le plăti. Situația a determinat Guvernul să emită Ordonanța de Urgență nr. 62/2010 să plafoneze despăgubirile ce ar putea fi acordate în temeiul art. 5 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 221/2009 la suma de 10.000 de euro, cu mențiunea că dispozițiile urmau să se aplice și proceselor aflate în curs de judecată în care nu s-a pronunțat o hotărâre definitivă. În nota de fundamentare a acestui act normativ, Guvernul a motivat situația extraordinară ca fiind determinată de riscul imposibilității menținerii echilibrului bugetar, ca urmare a punerii în executare a hotărârilor judecătorești definitive care au ca obiect

repararea prejudiciului moral suferit prin abuzul regimului comunist.

Fiind sesizat de către numeroase persoane care aveau procese pe rol, Avocatul Poporului a ridicat excepția de neconstituționalitate a acestor dispoziții. Criticile aduse prin această sesizare fiind pertinente și fiind previzibilă admiterea excepției, tot Guvernul României a sesizat și el Curtea Constituțională a României cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 5 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 221/2009. Prin admiterea ambelor excepții, Curtea Constituțională a subliniat că inechitatea constă în tratamentul inegal aplicat beneficiarilor legii, în funcție de celeritatea soluționării cererilor cu care instanțele au fost sesizate. Pe de altă parte însă, Curtea a apreciat că, prin Decretul-Lege nr. 118/1999, s-a atins scopul de repararea a daunelor morale produse persoanelor persecutate de regimul comunist, nu prin repunerea în situația anterioară – ceea ce ar fi și imposibil, ci prin producerea unei satisfacții de ordin moral, prin înseși recunoașterea și condamnarea măsurii contrare drepturilor omului.

Curtea Constituțională a invocat hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului Emewein și alții împotriva Germaniei (2009), Klaus și Iouri Kiladze contra Georgiei, conform cărora dispozițiile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale nu impun statelor membre nicio obligație specifică de a repara nedreptățile sau daunele cauzate de predecesorii lor, aceste state având o largă marjă de apreciere în stabilirea măsurilor specifice de implementare a politicilor sociale și economice, a condițiilor de acordare a despăgubirilor (cauza Ex-Regele Greciei și alții contra Greciei, 2000). Repararea unui prejudiciu material sau moral este o obligație civilă a oricărei persoane fizice sau juridice de drept privat sau public, prevăzută de dispozițiile Codului civil¹⁶. Este vorba despre o sancțiune civilă aplicabilă celui care, din culpa sa, a produs un prejudiciu – material sau moral – altei persoane.

Sancțiunea este una echitabilă, dreaptă, în sensul că paguba în patrimoniul celui care este vinovat de producerea prejudiciului nu trebuie să fie nici mai mică, nici mai mare decât cea pe care a produs-o. Principiul restabilirii echilibrului care a fost perturbat prin producerea unui rău este regăsit și în materia sancțiunilor penale, exprimat încă din perioada antică prin sistemul *jus talionis*

(*dreptul talionului*). Principiul se considera¹⁷ a se găsi în Codul Hammurapi, în art. 196 și 197 exprimat în formula „ochi pentru ochi, os pentru os”. Acest principiu este, însă, răspândit în mai toate legislațiile globului, în perioada antică¹⁸ în India, China, Imperiul roman, în cele zece porunci și în cele cinci cărți ale lui Moise.

În Evul Mediu, pedeapsa era prevăzută în legislațiile franceză și germană. Și în dreptul feudal românesc exista pedeapsa talionului¹⁹. Dreptul talionului stabilește o egalitate între pedeapsă și infracțiune, este fundamentul stabilirii unei gradații a pedepselor în funcție de pericolul social al faptei. El este astfel principalul corectiv al unei răzbunări nelimitate. În cazul unei reparații civile, valoarea despăgubirii pentru daune materiale sau morale constituie un drept patrimonial care se transmite moștenitorilor împreună cu întreg patrimoniul defunctului. Dacă prejudiciul nu a fost reparat în timpul vieții celui prejudiciat, dreptul la despăgubiri se transmite de asemenea moștenitorilor, cu respectarea termenului de prescripție stabilit de lege, mai ales că obligația Statului Român de a repara prejudiciul moral produs persoanelor care au suferit persecuții politice (produse de statul român) nu este una morală, ci, în contextul amintit anterior, una legală. Nu se poate nega faptul că statul român este unul și același, doar regimul politic aplicat de organele sale de conducere fiind diferit în timp. Nu se poate spune că răspunderea unei persoane juridice încetează în cazul în care reprezentantul care a luat o decizie prejudiciabilă își pierde calitatea de reprezentant.

Deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului se referă la aplicarea Convenției de către statele semnatare, Curtea dorind doar să sublinieze că nu pot fi invocate dispozițiile acestei Convenții pentru prejudicii produse înaintea intrării ei în vigoare. Totodată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că dacă dispozițiile interne sunt adoptate înainte de ratificarea Protocolului însă ele continuă a fi în vigoare după această dată se poate considera că există un cadru juridic ce creează un drept în înțelesul Convenției pentru categoria de persoane care îndeplinesc anumite condiții²⁰.

Niciun moment, CEDO nu afirma că principiul reparării integrale a prejudiciului nu ar fi unul fundamental în drept. Se poate sesiza, însă, că rațiunea celor exprimate de Curte este una economică, în sensul că prin reparațiile acordate în

prezent pentru fapte trecute se produc dezechilibre în societate fie asupra unor persoane determinate (proprietarii actuali, cărora statul le-a transmis bunurile confiscate de la cei persecutați), fie asupra întregii populații prin micșorarea substanțială a bugetul statului cu consecințe negative asupra bugetelor alocate pentru serviciile publice de care beneficiază toți cetățenii. În același sens, au fost preluate afirmațiile CEDO și de Curtea Constituțională a României, chiar dacă, în final, concluziile s-au concentrat asupra egalității drepturilor celor care au suferit persecuțiile regimului comunist. Principiul aplicării egale a legii, consacrat expres de art. 16 alin. (1) al Constituției ca normă juridică, are un izvor profund moral chiar dacă o lege reparatorie vine mai târziu, întârzierea și faptul că există o categorie de persoane care nu se mai pot bucura de prevederile ei, nu constituie o justificare morală pentru a-i priva și pe cei rămași de beneficiile reparației.

Modul deficitar de redactare a legii care a lăsat instanțelor posibilitatea de a stabili orice sumă pentru acoperirea unui prejudiciu moral, în condițiile în care nu exista niciun fel de etaloane de cuantificare precisă, coroborat cu hotărârile judecătorești prin care s-au stabilit despăgubiri exagerate raportat la realitățile social-economice și posibilitățile efective ale statului de a suporta asemenea despăgubiri, au pus Guvernul (prin Ministerul Finanțelor Publice) în situația de a solicita Curții Constituționale să stabilească faptul că norma juridică a cărui inițiator a fost încălcă legea fundamentală a țării. Rezultatul produs asupra justițiabililor și a cetățenilor, în general, este contrar noțiunii de drept în sens moral.

Încrederea în norma juridică și în capacitatea autorităților competente de a adopta măsuri corecte din punct de vedere moral este serios pusă la îndoială. Sigur, exista posibilitatea ca unele acte normative să fie în contradicție cu cele având o forță juridică superioară și este rolul Curții Constituționale sau a instanțelor de judecată, după caz, să înlătore efectele care s-ar produce ca urmare a unor asemenea nelegalități. Dar când Guvernul, în calitate de inițiator al unui act normativ, solicită Curții Constituționale prin intermediul unui minister care se afla în subordinea sa, să constate că proiectul promovat în scopul declarat al reparării unor nedreptăți, adoptat și promulgat sub forma unei legi, este în contradicție cu normele

constituționale, societatea se întreabă unde a rămas dreptatea? Este regretabil ca în timpul celor 45 de zile de la publicarea deciziilor Curții Constituționale, Parlamentul nu a adoptat nicio modificare a Legii 221/2009 de natură să clarifice asupra posibilității reparării în continuare a respectivelor prejudicii. Situația comentată a pus din plin în evidență faptul că dreptatea juridică, cea pe care statul o poate asigura, nu este o noțiune absolută, ci se încadrează în limite concrete, determinate de realitățile social-economice. Lipsa capacității statului, prin toate funcțiile sale, de a asigura un echilibru între dreptatea morală și cea juridică a condus până la urmă la înlăturarea posibilităților de reparare a unor prejudicii.

Am oferit numai un exemplu, dintr-o multitudine care a generat neîncredere și confuzie în valorile dreptului și ale justiției, elemente esențiale ale democrației și ale statului de drept. Cum poate fi soluționată această problemă într-un stat cu o economie de piață încă pe deplin nefuncțională? Numai prin dreptate și moralitate, altfel spus, unde morală nu e, nimic nu e.

Despre drept și valorile morale. Cu privire specială asupra justiției (dreptății) în dreptul contemporan al afacerilor

Dreptul este un instrument principal de transmitere și de conservare a valorilor de control asupra selecției și ierarhizării lor²¹. Această caracteristică se reflectă, chiar în primul articol al Constituției României, care prevede că „România este un stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul reprezintă valori supreme”.

Dreptul este un mediator între valoare și comportament²². Există permanențe umane, prin care, valorile se moștenesc de la o generație, la alta. Există valori fundamentale, comune întregii omeniri, valori universale, ca viața, pacea, idealurile de justiție, adevărul, libertatea. În literatura de specialitate se subliniază faptul că valorile fundamentale justifică puterea imperativă a normelor juridice care sunt derivate din ele, iar principiile dreptului, înainte de a fi logice, față de orice normă juridică au o dimensiune axiologică transformată în dispoziții juridice. Se atrage totodată atenția că valoarea reprezintă o relație socială de

apreciere. În cadrul categoriei valorilor juridice, se face distincția dintre valorile juridice, în sine (ca legalitatea, precauția, conformitatea) și valorile juridicizate, astfel cum sunt echitatea, interesul, adevărul, demnitatea, onestitatea etc.²³

Valoare juridică, de dimensiune universală având un caracter peren, justiția reprezintă o parte integrantă a substratului comun al diferitelor sisteme juridice. În aceeași calitate, justiția pătrunde în culturile juridice și este încorporată în principiile dreptului, importanța ei neputând fi negată, fără a nega sau a neglija înseși trăsăturile definitorii ale dreptului. Schimbările juridice majore reclamă o viziune înaintată asupra justiției corespunzătoare standardelor culturilor juridice avansate, dat fiind că reprezentările, evaluările și criteriile privind justiția nu diferă numai, de la un individ, la altul, ci și de la o cultură juridică, la alta.

În preambulul Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene se prevede că Uniunea, conștientă de patrimoniul ei spiritual și moral, are la bază valorile indivizibile și universale ale demnității umane, libertății, egalității și solidarității, principiul democrației și principiul statului de drept că, instituind cetățenia Uniunii și creând un spațiu de libertate, securitate și justiție, Uniunea Europeană contribuie la conservarea și la dezvoltarea acestor valori, cu respectarea culturilor și tradițiilor popoarelor Europei, a identității naționale a statelor membre și a organizării puterilor publice, la nivel național, regional și local.

În condițiile continuării integrării europene în domeniul dreptului, în România sunt necesare, desigur, nu numai schimbări legislative și instituționale, ci și preocuparea pentru progresul culturii juridice naționale care cuprinde nu numai legalitatea activității statului, ci și poziția judecătorilor și atitudinea populației, față de lege și justiție.

În opinia unui prestigios specialist francez²⁴, forța dreptului și respectarea acestuia de către destinatari depind, într-o destul de mare măsură, de legăturile suficient de strânse pe care le întreține cu justiția. Atrage însă atenția că înrudirea profundă a dreptului cu justiția este însoțită, totuși, de ezitări, determinate de două elemente ale acestei relații. Pe de o parte, justiția poate fi înțeleasă în moduri foarte diferite. Pe de altă parte, poziția dreptului față de justiție poate cunoaște trei variante: una se caracterizează prin indiferență, în sensul că există un

număr mare de norme juridice care nu sunt apreciate, prin raportare la justiție; o a doua, dimpotrivă, se caracterizează printr-o strânsă legătură, caz în care, dreptul exprimă și prelungește nevoia de justiție, aducând preceptelor morale completările și precizările cerute de viață în societate. Cea de a treia situație se caracterizează prin conflictul dintre drept și justiție, caz în care, lupta în avantajul celei din urmă este, concurată de necesitatea inerentă dreptului de a asigura nu numai justiția, ci totodată, ordinea, securitatea juridică și pacea. Nevoia de securitate poate îndepărta dreptul, de justiție²⁵. În aceste condiții este recomandată recurgerea la echitate, ca remediu – mai ales când, dreptul scris este prea rigid –, pentru că are capacitatea de a atenua îndepărtarea dreptului, de justiție.

Un regretat autor român²⁶ a făcut următoarea convingătoare subliniere: „Constituirea valorilor juridice sau recunoașterea valorilor din celelalte sfere ale relațiilor din societate se realizează prin indicarea scopurilor juridice. Nicio regulă care interesează dreptul sau care se constituie în normă juridică nu este relevantă, decât prin stabilirea corespondențelor care să confirme că o *les justa non este lex*. Într-o altă apreciere, în societate nu există o singură justiție, ci coexistă (uneori în relații de ostilitate, alteori de prietenie), o multitudine de justiții, iar atunci când judecăm și decidem, se cere a se lua în considerare pretențiile modelelor rivale de justiție”²⁷.

O cercetare interdisciplinară asupra justiției în dreptul contemporan al afacerilor

Având convingerea utilității cercetării interdisciplinare, mă voi referi exemplificativ, la perspectiva filosofiei dreptului și a sociologiei juridice asupra subiectului pe care îl tratez. Adept al pozitivismului științific, Léon Duguit pleda pentru sprijinirea numai pe date ale experienței, pe fapte dar, numai puțin, recunoștea că sentimentul de justiție coexistă cu sentimentul social, de solidaritate, în spiritul omenesc, ceea ce implica un altfel de studiu, decât cel empiric. Drept urmare, aprecia că filosofia dreptului este cea care trebuie să răspundă la întrebările: „Ce este și în ce constă justiția?”. „Care sunt condițiile ei și sentimentele la care se referă ea?”²⁸. Sociologul scandinav al dreptului, Wilhelm Aubert insista asupra ideii că dreptul trebuie să exercite o funcție morală și filosofică, asociată, în mod normal, cu înfăptuirea justiției.

Cunoscutul filosof al dreptului, Ota Weinberger, în lucrarea sa privind dreptul și instituțiile – publicată inițial, în limba germană (1987) și tradusă, ulterior, în limba engleză (1991), formula întrebările: „Ce are să ne ofere teoria justiției?”, „Poate investigarea problemelor justiției să asigure validitatea definițiilor date acesteia”, „Este posibil ca, printr-o analiză științifică, argumentarea care folosește termenii „just” și „injust”, ca instrument de convingere, să se transforme într-o argumentare, cu adevărat rațională? Răspunsul său conținea precizarea că analiza științifică a problemei justiției are sens, numai dacă o concepem nu ca mijloc de persuasiune ci, ca proces rațional, analitic și critic. Din concluzie, rezultă că teoria justiției are ca îndatorire, în același timp, modestă și generală, de a „ataca” problema justiției, o problemă immanentă a existenței umane²⁹.

Interesantă este din perspectivă filosofico-juridică și examinarea corelației dintre valoarea justiției și valoarea egalității, în contextul globalizării, ajungându-se la concluzia că înlăturarea inegalității, a discriminării impune justiție, iar o analiză contemporană a principiului justiției trebuie să evidențieze poziția lumii de astăzi în raport cu dezideratul justiției, să stabilească desigur cât de aproape sau, cât de departe este lumea de astăzi, de acest deziderat. Într-o convingătoare lucrare apărută în Italia, în anul 2005, se remarcă intensificarea interesului pentru tema justiției și în domeniul sociologiei juridice, fapt dovedit, de pildă, de cercetările fundamentale și empirice efectuate în țara menționată referitor la o serie de subiecte ca: opiniile publicului despre justiție, formarea lor, factorii care o influențează, dimensiunile sociale ale dreptului și justiției, injustiția, rolul justiției și interacțiunea socială, justiția și societatea, motivul justiției și comportamentul social, percepția socială asupra justiției, opțiunile privind criteriile înfăptuirii justiției distributive: egalitatea, meritul, nevoia³⁰.

Continuând cu poziția diferitelor curente ale gândirii juridice față de valoarea justiției – reprezentând o dramatică problemă, prin implicațiile sale asupra legitimității și eficienței dreptului – amintesc că, în optica științei juridice germane a intereselor, sentimentul de justiție constituie o formă instinctivă spontană a cunoașterii juridice care ajută, în mod inconștient, judecătorul să găsească soluția pentru cazul în care trebuie să se pronunțe. Fondatorul științei juridice a intereselor,

Philip Heck, considera că sentimentul de justiție trebuie supus, ca orice acțiune inconștientă, unei reflecții, în măsură să realizeze o verificare rațională și că nu poate fi acceptat ca izvor de drept, în sensul tradițional al științei juridice. Pentru Heck, sistemul juridic reprezenta concretizarea valorilor și a judecăților de valoare pe care judecătorul trebuie să le respecte și să le ia în considerare, în totalitatea lor, legiuitorul fiind legat de interpret, prin interese-valorii³¹. În lucrarea sa de referință, dedicată gândirii juridice, „Legal Thinking Revised”, reprezentantul realismului juridic scandinav, Wilhelm Lundstedt, aprecia că este greșit a se afirma că dreptul este inspirat de sentimentul de justiție și de drepturi, deoarece, în realitate, dreptul și modul în care este aplicat sunt cele care controlează și orientează spiritul justițiar. Se mai poate adăuga că dreptul nu exprimă întotdeauna, sentimentul de justiție, tot astfel precum nu satisface, întotdeauna nevoia de dreptate, acordând prioritate ordinii juridice sau securității juridice, oscilând între utilitate și dreptate.

Pozitivismului juridic i s-a reproșat³² că apreciază ca just numai ceea ce este conform legii și ca injust ceea ce nu este conform legii, că plasează rațiunea de a fi a dreptului în sfera formei, promovând formalismul în domeniul teoriei justiției. Pozitivismul juridic este criticat și pentru că reclamă ca legile să fie respectate, pentru simplul fapt că sunt legi și nu pentru ceea ce se află la baza lor. Se ajunge, astfel, ca legi extrem de injuste și arbitrare să fie respectate orbește, nu în considerarea valorii lor, ci a formei, apreciată ca superioară valorii pe care o lezează³³. Astfel, Rudolf Stammler susținea că dreptul este justificat în măsura în care scopurile pe care le urmărește sunt juste, că nu pot fi stabilite conținuturile precise ale unui drept etern, ci numai condițiile eterne ale unui drept just, iar Gustav Radbruch preciza că, astfel cum orice valoare corespunde unui scop, a căuta scopul înseamnă a căuta valoarea, sensul, justiția. În legătură cu afirmația prestigiosului autor francez, Michel Villey³⁴, potrivit căreia înfăptuirea justiției a fost întotdeauna scopul definitiv al dreptului, iar autonomia acestuia depinde de capacitatea de a se asigura echilibrul dintre utilitate și dreptate se cuvine a aminti că regretata și remarcabila Anita Naschitz³⁵ atrăgea atenția că dreptul este chemat să satisfacă atât îngustele nevoi utilitare, cât și cerințele axiologice care stau la baza reglementărilor și care,

nu au numai utilitate socială, dar se justifică și din punct de vedere valoric.

Despre relația justiție, legalitate, stat de drept în doctrina de specialitate

Referindu-mă succint la relația justiție, legalitate, stat de drept, încep prin a aminti două contribuții românești privitoare la acest subiect. Este vorba, în primul rând, despre cea a academicianului Andrei Rădulescu, și anume lucrarea „Legalitate și dreptate. Cunoașterea dreptului, siguranța dreptului”, publicată la București, în 1932. Totodată, avem în vedere faptul că Eugeniu Speranția³⁶, printre legile „naturale” și speciale ale evoluției, pe care a urmărit să le descopere și să le formuleze, menționa și legea, în virtutea căreia, statul reprezintă un ansamblu de funcțiuni independente, servind la crearea, aplicarea și conservarea ordinii de drept, activitatea statului reducându-se la existența ordinii de drept, căreia trebuia să i se supună, aflându-se în serviciul dreptății³⁷.

Relevantă pentru susținerea că statul de drept nu poate fi redus la legalitate este precizarea, aparținând lui Gianluigi Palomella³⁸, care subliniază că legalitatea nu garantează că puterea respectă criteriul justiției. Un alt autor, Jeremy Waldron³⁹, consideră că statul de drept constituie doar premisa îndeplinirii justiției și că cea mai importantă funcție a acestuia este de a stabili limitele acțiunilor noastre, destinate să reducă injustiția. Dedicând justiției un întreg capitol al Tratatului de Teorie generală a dreptului și caracterizând-o ca valoare originară a dreptului, profesorul Ion Craiovan⁴⁰ constată că există posibilitatea unui contrast între justiție și legalitate, cea dintâi reprezentând un izvor nesecat care servește la acoperirea inevitabilelor lipsuri ale celei din urmă. Cu convingerea utilității și a argumentelor de drept comparat, privind modelul de stat de drept instaurat în Germania, după cel de-al Doilea Război Mondial, în 1949, reținem precizarea că îndeplinea condiția de a fi un stat just și un stat al judecătorilor⁴¹. Este interesant de reținut cu privire la varianta anglo-saxonă a domniei legii, că dreptul trebuie să asigure accesul egal la mijloacele de corectare a nedreptății⁴².

În literatura de specialitate română postdecembristă s-a atras atenția asupra faptului că, în timp ce puterea politică acordă prioritate ordinii, instanțele judecătorești o acordă justiției, ceea ce reprezintă sursa, cea mai profundă, încă

neobservată a potențialelor distorsiuni dintre cei doi factori fundamentali ai structurii statului⁴³. De aceea, economia de piață cu toate caracteristicile sale intrinseci trebuie să se supună și unora extrinseci, cum ar fi reglementarea juridică, mai ales că România este țară membră a spațiului europatlantic, iar instituțiile trebuie adaptate atât din perspectivă juridică cât și culturală la nivelul acestei societăți. Iată de ce propun, în câteva formule concludive, schimbarea paradigmei nu numai în derularea propriu-zisă a afacerilor, dar mai ales în dreptul contemporan al afacerilor. În ce mod? Încercăm să deslușim în concluziile de mai jos.

Concluzii

Închei aceste considerații cu evidențierea necesității revitalizării în domeniul dreptului afacerilor a unei inițiative pe care au avut-o, încă în anul 2007, autorii W. Chan Kim și Renee Mauborgne, profesori de strategie și management în cadrul INSEAD, publicând o carte despre prietenie, loialitate și încredere, „născută” acum mai bine de 20 de ani, într-o sală de curs, pe vremea când unul era dascăl, iar celălalt elev. Publicată și în România, „Strategia oceanului albastru” a fost scrisă cu mult umor și înțelepciune, cei doi autori avertizându-și potențialii cititori să continue doar dacă nu se numără printre cei al căror scop în viață este acela de a se strecura printre greutăți. Pentru că, explică cei doi prieteni, „Strategia oceanului albastru” nu este un tratat despre cum să-și dobori competiția, ci despre cum să-i determini să devină irelevanți!

Potrivit autorilor, concurența din economia mondială are ca rezultat apariția unui ocean roșu, în care rivalii se străduiesc să acapareze un bazin din profit din ce în ce mai restrâns. „Strategia oceanului albastru” susține și explică pe larg, prin exemple celebre, faptul că viitorii lideri de piață vor reuși doar dacă schimbă perspectiva și în loc să se lupte pentru a acapara o bucată din oceanul roșu, deci din piața existentă, creează oceane albastre, alcătuite din zone ale pieței nedisputate, dar capabile de o dezvoltare rapidă.

Argumentația articolului o constituie numeroase studii de caz despre afaceri sau direcții de business care au surprins întreaga asistență economică prin succesul repurtat rapid, în condițiile în care porneau la drum cu zero șanse de reușită⁴⁴.

Autorii admit că organizațiile care au cele mai mari șanse de reinventare sunt companiile cu experiență într-o piață, însă nu exclud posibilitatea ca și un business nou intrat să aibă același succes dacă este construit pornind de la premisa „oceanului albastru”⁴⁵.

Strategia Oceanului Albastru (Blue Ocean Strategy) este o teorie în strategia de afaceri care pledează pentru crearea unui nou spațiu de piață – un „ocean albastru”, ca mijloc principal pentru realizarea unei creșteri semnificative și profitabile a companiilor. Teoria este susținută de un proces de inovare și de instrumente de management care fac posibilă crearea acestor mișcări strategice radical inovatoare și are ca principale repere definitorii două sintagme, „oceanul roșu” și „oceanul albastru”.

„Oceanul roșu” reprezintă spațiul de piață existent; metaforă care se referă la bătălia sângeroasă pe care o duc companiile în aceste piețe unde aplică cel mai adesea strategii bazate pe competitivitate, cu scopul de a obține o cotă mai mare de piață de la concurenții lor. Aceasta este abordarea structuralistă a strategiei, ceea ce înseamnă că firmele își adaptează comportamentul (strategia) în funcție de condițiile externe existente (structura industriei). Numai că această abordare este limitată din cauza globalizării și a consecințelor acesteia (reducerea semnificativă a costurilor de producție și accesul uriaș la informații), concurența este tot mai acerbă în majoritatea industriilor crescând presiunea asupra companiilor și diminuându-le marjele de profit.

„Oceanul albastru” este constituit din piețele nou create de companii, ca urmare a unor decizii strategice conștiente (de cele mai multe ori). Crearea unui nou spațiu de piață oferă companiilor o poziție de monopol natural, de care acestea se pot bucura un timp. Aceasta este teoria reconstructionistă a strategiei, înseamnând că firmele pot modifica granițele industriilor care de altfel, sunt doar granițe mentale. Cu toate acestea, strategia oceanului albastru nu încurajează companiile să se comporte în mod monopolist, deoarece acest lucru le va afecta negativ pe termen lung. În schimb, companiile trebuie să-și determine prețul în mod strategic pentru a câștiga rapid o masă de cumpărători, pentru a-și crea un avantaj competitiv. Procesul de creare de noi piețe (ocean albastre) într-un mod structurat și replicabil urmărește maximizarea oportunităților și minimizarea riscurilor asociate.

Procesul de formulare este unul colaborativ, vizual, experiențial și explorativ, iar logic este de a analiza mai întâi situația actuală a companiei, a industriei și a competiției. În această etapă începe explorarea modalităților de reducere a costurilor, precum și a celor de creare de plus-valoare pentru consumator.

Strategia oceanului albastru se poate aplica oricărui tip de organizații din orice sector - privat, public sau social, în orice industrie. Ariile de aplicație cele mai întâlnite sunt inovare a modelului de afaceri, inovare de produs/serviciu sau inovare a experienței consumatorului, iar arhitectura tipică a unei inițiative *blue ocean strategy* are patru etape, fiecare constând într-o serie de workshop-uri și muncă de teren, pentru validarea prezumțiilor făcute și pentru explorarea nevoilor/aspirațiilor consumatorilor.

Rezultatul acestui proces este o nouă ofertă strategică (value proposition), care stă la baza unui nou model de afaceri care, coroborat cu necesitatea reluării studiilor de axiologie juridică în plan național ar veni și mai mult în sprijinul susținerii noastre de schimbare a paradigmei chiar mergând până la predarea unui curs intitulat „Fundamentele dreptului” care, într-un capitol dedicat realității juridice, ar trata problematica valorilor juridice și interdependențele lor cu alte valori ale societății, iar atunci când analizăm funcțiile dreptului, ne-am ocupa de funcția valorică și valorizatoare a acestuia, de consacrare, apărare, garantare și conservare a valorilor.

Mai ales acum, în contextul actual al regimului politic din România, care pare a fi unul de tip oligarhic! Să ne explicăm: aceasta (oligarhia) apare atunci când instituțiile fundamentale ale statului – Parlamentul, Guvernul și Justiția – sunt rezervate unui grup constant de oameni politici, mult timp aceiași, care, în ciuda așezării lor în partide cu denumiri diverse, urmăresc doar obținerea și deținerea Puterii în scopurile proprii acelu grup. Pe acest eșafodaj limitat, ideologia, doctrina sau programele partidelor se fluidizează, nu mai cunosc diferențe de fond, sau devin doar sloganuri propagandistice, menite să ascundă atingerea scopurilor și finalizarea intereselor proprii prin exploatarea Puterii. În același context, trecerea unor oameni politici de la un partid la altul, trădările, furtul programelor sau dizolvarea, fuziunile și apariția unor noi partide, dar formate din aceiași

oameni, nu afectează mecanismele oligarhiei politice. Mai mult, când vei constata că, în scopul de a produce, trebuie să obții aprobarea de la acei care nu produc nimic, când vei observa cum banii se scurg spre cei care nu activează în bunuri, ci în favoruri, când vei înțelege că o mulțime de oameni se îmbogățesc prin luare de mită și influența lor e mai eficace decât munca lor, că legile nu te protejează contra lor, ci dimpotrivă, ei sunt cei care sunt protejați împotriva ta, când vei descoperi că este răsplătită corupția iar onestitatea devine un sacrificiu de sine, atunci vei putea spune fără teama de a greși, că soarta societății în care trăiești, este condamnată.

Sunt probleme importante, care nu trebuie tratate superficial. Vremurile pe care le trăim sunt ele însele prinse într-o avalanșă de schimbări. Pentru a ține pasul cu acestea, avem nevoie de toată inteligența de care dispunem. Se spune adesea că dreptul și morala sunt cheile viitorului. Într-adevăr, ele sunt cheile viitorului, dar o cheie poate fi rotită în două direcții. Rotiți-o într-un sens și veți bloca viitoarele resurse, pornind de la cele din prezent, rotiți-o în celălalt sens, și veți debloca resursele, iar oamenii se vor regăsi pe ei înșiși. Pentru a ne realiza adevăratul potențial creativ – instituțiile noastre, școlile și comunitățile noastre, inclusiv mediul de afaceri – trebuie să ne gândim altfel pe noi înșine și să acționăm diferit unii față de alții. Trebuie să învățăm să fim creativi, dar să nu uităm să respectăm legea și morala.

NOTE:

- 1 Sever Voinescu, *Pontormo, marele manierist*, <http://www.evz.ro/pontormo-marele-manierist.html>, accesat la 19.12.2014.
- 2 C. Popa, *Praxiologia și teoria generală a normelor în Filozofie. Materialism dialectic și istoric*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 421.
- 3 Gh. Boboș, *Teoria generală a dreptului*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1999, p. 247.
- 4 S.M. Rădulescu, *Homo sociologicus, Raționalitate și iraționalitate în acțiunea umană*, Editura Șansa, București, 1994, p. 9 și urm.
- 5 C. Popa, *Preliminarii la o teorie generală a normelor*, Revista de filozofie, Nr. 12/1969, p. 1437.
- 6 J.M. Buchanan, *Limitele libertății. Între anarhie și Leviathan*, Institutul European, București, 1997, pp. 34-36.
- 7 H. Batiffol, *La philosophie du droit*, Presses Universitaires de France, Paris, 1966, p. 124, aici referindu-se la opiniile exprimate de către Chr. Thomasius și I. Kant.
- 8 Sofia Popescu, *Teoria generală a dreptului*, vol. II, Iași, 1993, p. 4.

- 9 Eugeniu Speranția, *Introducere în filosofia dreptului*, Editura Cartea Românească, Cluj, p. 389.
- 10 G. Ripert, *La regle morale dans les obligations civiles*, III, L.G.D.J., 1935, p.35, citat în I. Craiovan, *Tratat elementar de teoria generală a dreptului, op.cit.*, p. 140.
- 11 Pascal citat de G. del Vecchio în *Lecții de filosofie juridică*, Editura Europa Nova, București, 1993, p. 179.
- 12 H. Kelsen, *Theorie pure du Droit*, Dalloz, Paris, 1962, p. 87.
- 13 R.J. Vernengo, *Law and Morality an Analysis of their possible relations*, în *Law, Justice, and the State*, Edited by M.M. Karlsson, Ó. P. Jónson, E.M. Brynjardóttir, Duncker & Humblot, Berlin, 1993, p. 61.
- 14 C. Varga, *Reflections on law and on its inner morality*, în *Rivista internazionale di filosofia del diritto*, luglio/settembre, IV Serie LXII, 1985, pp. 439-451.
- 15 M. Djuvara, *Teoria generală a dreptului*, vol. II, Editura librăriei SOCEC&Co. S.A., București, 1930, p. 27.
- 16 În prezent, doctrina și practica judiciară națională, precum și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului sunt de acord asupra faptului că este posibilă repararea unui prejudiciu moral prin mijloace materiale.
- 17 I. Tanoviceanu, *Curs de drept penal*, vol. II, București, 1912, p. 13.
- 18 H. Grotius, *op.cit.*, pp. 486-487.
- 19 R. Bodea, *Pedeapsa închisorii și a detențiunii pe viață*, Editura Anotimp, Oradea, 1998, pp. 13-14.
- 20 Cauza *Viasu contra României (2008)*.
- 21 Ioan Ceterchi, Sofia Popescu, *Droit et valeur*, în „Revue roumaine des sciences sociales, série de sciences juridiques”, Nr.1/1984, pp. 14-16, 18.
- 22 Sofia Popescu, *Despre drept și valoare, cu specială privire asupra justiției*, comunicare prezentată la Sesiunea științifică a Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române, București, 17 aprilie 2015, *Simplificarea – imperativ al modernizării și ameliorării calității dreptului*, pp. 10-17.
- 23 Gh. Mihai, *Values, valorization, revaluation*, în *Romanian review of Law and Social Philosophy*, nr. 6/2007, pp. 30, 31, 44, 48.
- 24 François Terré, *Introduction générale au droit*, 4e éd., Dalloz, 1998, pp. 13-15.
- 25 S. Popescu, *op.cit.*, p. 12.
- 26 Mihail Constantin Eremia, *Justiția, dreptul și echitatea*, în *Analele Universității București, Drept*, 2001, p. 5.
- 27 Peter Murphy, *Postmodern perspectives and justice. Thesis Eleven* 30 (c) 1991, Massachusetts, Institute of Technology, pp. 117, 122.
- 28 Ioan Hatmanu, *Istoria doctrinelor juridice*, Editura Fundației România de Măine, București, 1997, p. 116.
- 29 S. Popescu, *op. cit.*, p. 13.
- 30 Vincenzo Ferrari, *Giustizia e diritti umani. Osservazioni sociologico giuridice. Apendice metodologiche di Mario Boffi*, Sociologia del diritto, Franco Angeli, 1995, pp. 15-22.
- 31 Pentru o prezentare generală a curentului *interessenjurisprudenz*, Sofia Popescu, *Știința juridică germană a intereselor, analizată în Elveția și Italia*, în *Romanian Review of Philosophy of Law and social Philosophy*, nr. 8 (2), 2008.

32 Manuel Jacques, *Legalismo y derechos humanos, un desafío par el uso alternativo del derecho*, în „Sociologia juridica en America Latina”, Oñati Proceedings, nr. 6/1991, pp. 214-218, 221, 226-228.

33 S. Popescu, *op.cit.*, p. 14.

34 Michel Villey, *Philosophie du droit. Définitions et fins du droit*, Paris, Dalloz, 1975, p. 51.

35 Anita Naschitz, *Teorie și tehnică în procesul de creare a dreptului*, Editura Academiei, București, pp. 190-191.

36 Eugeniu Speranția, *Introducere în filosofia dreptului*, Tipografia Cartea Românească, București, 1942.

37 S. Popescu, *op.cit.*, p. 15.

38 Gianluigi Palomella, *Legitimită, lege e costituzione*, în „Sociologia del diritto”, nr. 1/1993, p. 138.

39 Jeremy Waldron, *The Rule of Law in the contemporary Liberal theory*, în „Ratio Juris”, vol. 2, nr. 1/1989, p. 92.

40 Ion Craiovan, *Tratat de teoria generală a dreptului*, Editura Universul Juridic, București, 2007, p. 506.

41 Claudia Gilia, *Teoria statului de drept*, Editura C.H. Beck, București, 2007, pp. 128-129.

42 Richard Abel, *Capitalism and the Rule of Law. Precondition or Contradiction*, în „Law and Social Inquiry”, nr. 4 Fall 1990, The University of Chicago Press, p. 690.

43 S. Popescu, *op.cit.*, p. 16.

44 Revenirea gigantului Chrysler în topul producătorilor de mașini din Statele Unite, prin inventarea minivan-ului, precursor al actualelor SUV, este un exemplu, dar și industria cinematografică este altul dintre cele mai interesante exemple care atrag atenția. Recunoscută astăzi drept una dintre soluțiile preferate de relaxare, autorii lucrării de față trec în revistă punctele cele mai importante ale istoriei domeniului și modul în care schimbarea paradigmei în domeniu aduce rapid profit. La începutul lui 1900 și după aproape 20 de ani de când Edison inventase kinoscopul, a apărut Odeonul de cinci cenți, adică responsabilul cinematografeii. Odeonul de cinci cenți era un spațiu amenajat în cartierele mici și sărăcăcioase ale Americii, unde rula filme de dimineață până noaptea, iar intrarea era de numai cinci cenți. Prețul era infim comparativ cu biletul de doi dolari pe care ar fi trebuit să-l plătească un muncitor dacă voia să meargă la teatru în cartierele dichisite ale orașului. Facilitarea accesului unei mase mari de oameni la un serviciu considerat inaccesibil cu puțin înainte a făcut ca, în mai puțin de două decenii, industria cinematografică din SUA să ajungă la șapte milioane de clienți zilnic și o cifră de afaceri de jumătate de miliard de dolari anual. Odată cu creșterea numărului de clienți și perfecționarea tehnicii, unul dintre proprietarii de cinematografe dezvoltă conceptual într-o nouă direcție: oferă lux și calitate la un preț accesibil. Perioada războiului și migrarea americanilor spre suburbii a făcut însă ca ambele concepte să devină ineficiente și așa a apărut ideea cinematografului mic, amplasat în suburbie, în care rula un singur film pe săptămână. Această soluție manifestă însă un mare risc financiar, deoarece un film slab însemna și un faliment sigur.

Apariția televizoarelor și a televiziunilor ar fi trebuit să însemne sfârșitul industriei, însă nu s-a întâmplat acest lucru pentru că în anii '60 proprietarul unui cinematograful de familie a creat un nou ocean albastru, inventând multiplexul. Dând posibilitatea cumpărătorilor de bilet să aleagă ce film vor să vadă. Soluția s-a dovedit rapid un succes de masă.

Multiplexul nu a fost însă ultima invenție în domeniu. I-a urmat Megaplexul, care venea cu un avantaj legat de confort. Dacă în multiplex oamenii stăteau înghesuiți în sală, megaplexul oferea perspectiva unui stadion. Industria cinematografică este doar un exemplu despre ce efecte are capacitatea de a te reinventa ca business.

45 <http://theprjournal.com/strategia-oceanului-albastru/>, accesat la 16 mai 2015.

BIBLIOGRAFIE

Batiffol H., *La philosophie du droit*, Presses Universitaires de France, Paris, 1966.

Boboș Gh., *Teoria generală a dreptului*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1999.

Bodea R., *Pedeapsa închisorii și a detențiunii pe viață*, Editura Anotimp, Oradea, 1998.

Buchanan J.M., *Limitele libertății. Între anarhie și Leviathan*, Institutul European, 1997.

Ceterchi Ioan, Popescu Sofia, *Droit et valeur*, în „Revue roumaine des sciences sociales”, série de sciences juridiques, nr.1/1984.

Craiovan Ion, *Tratat de teoria generală a dreptului*, Editura Universul Juridic, București, 2007.

Djuvara M., *Teoria generală a dreptului*, vol. II, Editura librăriei SOCEC&Co. S.A., București, 1930.

Eremia Mihail Constantin, *Justiția, dreptul și echitatea*, în „Analele” Universității București, Drept, 2001.

Gilia Claudia, *Teoria statului de drept*, Editura C.H. Beck, București, 2007.

Hatmanu Ioan, *Istoria doctrinelor juridice*, Editura Fundației România de Măine, București, 1997.

Kelsen H., *Theorie pure du Droit*, Dalloz, Paris, 1962.

Mihai Gh., *Values, valorization, revaluation*, în „Romanian review of Law and Social Philosophy”, nr. 6/2007.

Naschitz Anita, *Teorie și tehnică în procesul de creare a dreptului*, Editura Academiei, București.

Popa C., *Praxiologia și teoria generală a normelor în Filozofie. Materialism dialectic și istoric*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.

Popescu Sofia, *Despre drept și valoare, cu specială privire asupra justiției*, comunicare prezentată la Sesiunea științifică a Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române, București, 17 aprilie 2015.

Popescu Sofia, *Teoria generală a dreptului*, vol. II, Iași, 1993.

Rădulescu S.M., *Homo sociologicus, Raționalitate și iraționalitate în acțiunea umană*, Editura Șansa, București, 1994.

Ripert G., *La regle morale dans les obligations civiles*, III, L.G.D.J., 1935.

Speranția Eugeniu, *Introducere în filosofia dreptului*, Editura Cartea Românească, Cluj, 1942.

Tanoviceanu I., *Curs de drept penal*, vol. II, București, 1912.

Terré François, *Introduction générale au droit*, 4e éd., Dalloz, 1998.

Varga C., *Reflections on law and on its inner morality*, în „Rivista internazionale di filosofia del diritto”, luglio/settembre, IV Serie LXII, 1985.

Vernengo R.J., *Law and Morality an Analysis of their possible relations*, în *Law, Justice, and the State*, Edited by M.M. Karlsson, Ó. P. Jónson, E.M. Brynjardóttir, Duncker & Humblot, Berlin, 1993.

Villey Michel, *Philosophie du droit. Définitions et fins du droit*, Paris, Dalloz, 1975.

Voinescu Sever, *Pontormo, marele manierist*, <http://www.evz.ro/pontormo-marele-manierist.html>